XII. év. Budapest, 1907. szeptember 15. 18. szám.

EVANGÉLIKUS CSALÁDI LAP

A lap ára egész évre 2 korona. Egy szám 20 fill. Egy lapnyi hirdetés díja 24 kor.

KIADJA A LUTHER-TÁRSASÁG

Szerkeszti

KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár.

Pozsony, Konvent-utca 11.

Megjelenik a nyári szünet kivételével minden hónap 15-én és 30-án.

A szerkesztőség bérmentetlen levelet nem fogad el s kéziratot vissza nem ad.

Kiadóhivatal: A LUTHER-TÁRSASÁG EV. KÖNYVKERESKEDÉSE, Budapest, VIII., Üllői-út 24. sz. (Bejárat a Szentkirályi-utcában), mely a hirdetéseket felveszi, a megrendeléseket nyilvántartja s a hiányzó számokat megkeresésre pótolja.

TARTALOM: Meghivó. — A betániai család. *Dr. Masznyik Endre.* — Históriás ének Dévai Mátyásról. *Payr Sándor.* — De Ruyter és a gályarabok. *X.* — A bogárdi lévita. — A gyermekvédelem fontossága és eszközei. *Edelsheim-Gyulai Lipót gróf.* — Vegyes. — Jó könyvek. — Luther-Társaság. — Szerkesztői üzenet.

Meghívó.

A „Luther-Társaság"-nak a „Magyarhoni E. E. E. Gyámintézettel" egyidejűleg 1907 szeptember hónap 28. és 29-ik napjain Győrött tartandó *XXI. évi rendes közgyűlésére.*

Napirend: I. nap, szeptember 28-án, szombaton. A Gyámintézet és a Luther-Társaság tagjai reggel 7 óra 30 perckor a keleti pályaudvarról gyorsvonaton elutazván, délelőtt 10 óra 10 perckor Győrbe érkeznek. Délelőtt 11 órakor: A Gyámintézet központi bizottságának ülése. Délután 2 órakor: Gyámintézeti értekezlet. Délután 3 órakor: A Luther-Társaság évi közgyűlése a győri evang. templomban, a következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az intéző-bizottság évi jelentése. 3. Évi zárszámadás előterjesztése. 4. 1908. költségvetés előirányzata. 5. Esetleges inditványok.

Jegyzet: A Luther-Társaság *Igazgató-tanácsa* ülését már megelőzőleg *pénteken, szeptember 27-én esti 6 órakor, Budapesten* a Deák-téri evang. testvéregyházaknak II. em. kis üléstermében tartja, a mely ülésre az *Igazgató-tanács* tiszt. tagjai ezúttal külön meghivatnak.

Este 6 órakor: *Gyámintézet* és a *Luther-Társaság* együttes *ünnepélye* a templomban. Ennek tárgysorozata: 1. Gyülekezeti közének. (Erős várunk). 2. Ima. Mondja Kaczián János budapesti esperes. 3. Gyurátz Ferenc püspök, gyámintézeti elnök megnyitó beszéde. 4. Motette. Előadja az egyházközség vegyes kara. 5. Dr. Zsilinszky Mihály bányakerületi felügyelő, a Luther-Társaság elnökének emlékbeszéde néhai báró Radvánszky Béla, egyet. gyámint. elnök felett. 6. Raáb Károly, a Dunáninneni egyházkerület gyámintézeti elnökének előadása. 7. Szavalat. Tartja Pálmai Kálmán, budapesti tanító. 8. Lőw Fülöp, a Dunántúli egyházkerületi gyámintézeti elnökének előadása. 9. Karének. 10. A műveltségről. Értekezés, irta és felolvassa Kapi Béla, körmendi lelkész. 11. Hymnus. Énekli a közönség. 12. Offertorium a Gyámintézet és a Luther-Társaság javára.

II. nap, szept. 29-én, vasárnap. Délelőtt 9. órakor: *Gyámintézeti istentisztelet.* Ünnepi egyházi beszédet mond *Madár Mátyás*, felpéci lelkész. Istentisztelet után offertorium. Délelőtt 10 órakor: A magyarhoni egyetemes evang. egyházi Gyámintézet *47. évi közgyűlése* az evang. templomban.

A gyűlés tárgysorozata: 1. A gyűlés megnyitása. 2. Egyházi elnök jelentése a világi elnökre beadott szavazatokról. 3. A megválasztott világi elnök székfoglalója. 4. Egyházi elnök jelentése a gyámintézet egy évi munkásságáról s a Gusztáv Adolf egylettől jött segélyekről. 5. Egyházkerületi gyámintézeti elnökök jelentése. 6. Számvizsgáló bizottság jelentése. 7. A központi bizottság segélykiosztási tervezete. 8. Kérvények, inditványok. 9. A jövő évi közgyűlés helyének kitűzése. 10. Jegyzőkönyv-hitelesítő bizottság kiküldése.

Mindezen ülésekre az E. E. E. Gyámintézet, valamint a Luther-Társaság tagjait és az ügyeink iránt érdeklődő hitsorsosainkat tisztelettel meghivjuk. Budapest, 1907 augusztus hó 8-án. *Zsilinszky Mihály*, Luth.-Társ. elnök. *Gyurátz Ferenc*, e. e. e. gyámintézeti elnök. *Scholtz Gusztáv*, Luth.-Társ. alelnök. *Majba Vilmos*, Luth.-Társ. titkár.

A betániai család.

Egy a szükséges dolog: Mária a jobb részt választotta, mely el nem vétetik ő tőle.

Luk. 10. 42.

Alig pihentek meg, már is tovább folytatták útjukat.

A társaság, mintha nap-nap után mindinkább megnövekedett volna. A tanitványokat a hűség és remény, a jövevényeket a nagy kiváncsiság hozta s marasztotta. Hiszen már közel valának a célhoz: a dicsőség városához. S hitték, hogy ott nemsokára csodás nagy dolgok fognak történni, hogy beteljesül az igéret, megépül az ország Izráelnek!

S ez a dolog immár a Jézus körül ólálkodó farizeusok oldalát is fúrta. Mert hát hátha mégis megleszen a csoda. Nem is állhatták meg, hogy

meg ne kérdjék tőle, mintegy az utolsó órában: mikor jő el az Istennek országa?

Jézus megadja rá a feleletet, de biz azt az elfogult és szűk látókörű nép alig értette meg.

Más az, a mire ők várnak s a miről a Mester nekik beszél.

Az Isten országa bizonnyal eljő, de nem úgy, a miként azt ők gondolják. Mert:

„Nem jő el úgy az Isten országa, hogy ember eszébe vehetné.“ Titok, isteni szent titok annak minden dolga, — csak a tiszta, a hivő szív előtt tárul fel nagy igazsága. Nem lehet azt közönséges észszel megérteni, nem lehet azt közönséges szemmel látni. Hiába mondják a hamis próféták: íme itt, vagy íme amott vagyon. Nem lesz az ott, ahová mutatnak, mert az Istennek országa nem kint, hanem bent, igen — mondja a tanítványokhoz fordulva — „az Isten országa ti bennetek vagyon“.

S eljő, egykor megvalósul majd nyilvánvalólag is, eljő a várva-várt, az óhajtott nagy nap, az ember Fiának napja is; de akkor se hallgassatok azokra, a kik azt mondják, hogy az Isten országa „ímé itt avagy ímé amott vagyon, mert miképen a fénylő villámlás az ég alatt való egy tartományból, az ég alatt való más tartományba fénylik, azonképen leszen az embernek Fia is az ő napján“.

Nem lesz az ő szellemének fényessége helyhez kötve, egy pillantás alatt bevilágítja a földet és szerteűz s eloszlat minden sötétséget.

Csodálatos egy nap, — ítélet napja lészen az, a mely megállítja a közönséges, a mindennapi dolgoknak folyását és egyszerre, nagy hirtelen elhozza a véget, kinek-kinek végét. Egynek üdvösséget, másnak kárhozatot.

Kijelentés még úgy meg nem döbbentette a hallgatókat, mint ez a tanítványokat. Azért, a mint az utolsó szók elhangzottak, szinte szorongó lélekkel kérdik: „Hol, uram?“

Ámde Jézus, a mint a farizeusok „mikor“-jára, úgy a tanítványok a „hol“-jára sem ad egyenes feleletet. Az Isten országa nincs sem időhöz, sem helyhez kötve. Az Isten országa a maga ítéletét mindenkor és mindenütt végrehajtja, a hol a dolgok ítéletre már megértek. Azért az Úr a felvetett kérdésre röviden csak ennyit mond:

„A hol a dög, oda gyűlnek a saskeselyűk.“

Úgy van. A hol a bűn élő halottá teszi az embert és elhatalmasodik, a hol a tiszta erkölcs megvész s romlásnak indulnak a népek, — ott az isteni harag kiöntetik és a pusztulás nagy lesz és örök.

Így lesz és így is volt. Ez történt a zsidó s ez történik minden emberrel és néppel.

Jézus lélekben már látja a vészterhes jövőt, s szava az utolsó intő szó, mely ajkáról népe felé hangzik, ha még észre térne és eszébe venné, a mik az ő békességére és üdvösségére szolgálnak.

Hiszen még mindig van idő a megtérésre. Mert minekelőtte bekövetkezik ama vég, — előbb még „sokat kell néki szenvednie és megvettetnie e nemzetségtől“.

De ím, mely csodálatos változás! Míg a Mester lelke elborulva a jövőbe tekintett s az idők méhéből gonosz napok bekövetkeztét jósolta meg, — egyszerre csak édes derű villantja meg arcát, mert ím feltűnik előtte árnyas-lombos kertek közül ott fent az Olajfák hegye keleti oldalán az ő kedves falucskája: az ő nyugalmas tanyája, Betániája.

Betánia egykor, akkor a Jézus korában virágzó szép falucska volt. Az utasra nézve, a ki Jerikó puszta vidékén haladt át, valóságos oáz a maga mosolygó szép kertjeivel, olaj-, füge- és mandolafáival. Ma — a szemtanuk leírása szerint — „nem egyéb nyomorék falucskánál, húsz-harminc kunyhóval, melyeket a régi épületek széthullott köveiből tákoltak össze. Ezek a kunyhók egymás fölé építve, a dombhoz támaszkodnak. Egy kis kupolás török imaház (mosé) jelöli körülbelül a helyet, a hol a Lázár sírja van s egy szép ívezetű, lerombolódott négyszögű torony uralkodik a falon és őrizni látszik az omladványokat. A templomból, mely Lázár és Mária háza emlékezetének megőrzésére emeltetett, nem maradt más, mint széthullott kövek, csonka oszlopok, töredezett pillérek.“

Jézus végtelen örömmel sietett a feléje barátságosan integető falucskába. Hiszen már nem egyszer fordult ő meg ott — és sehol sem látták őt oly igaz és szives vendégszeretettel, és sehol sem töltött oly nyugodt és boldog órákat, mint éppen ott ama kis család körében, a melyet igen nagyon szeret vala. (Ján. 11, 5.)

Most is — első dolga, hogy betér hozzájuk. A család — mint evangéliomainkból tudjuk — voltakép három tagból, két nőből: Mártából, Máriából és egy férfiúból, Lázárból állott. Mindhárman testvérek voltak. A nők közül Márta az idősebb, Mária a fiatalabb.

Márta már özvegy volt. Férjét, a bélpoklos Simont — úgy látszik korán vesztette el s azóta csendes, visszavonult életet élt. Minden idejét és erejét a háznak, testvéreinek szentelte.

Mária a róm. katholikus hagyomány szerint azonos Mária Magdolnával s ez viszont ama bűnös asszonynyal, a ki Magdalában, a bélpoklos Simon házánál Jézus fejét drága kenettel megkente, kiből Jézus hét ördögöt űzött volt ki és ki megtérése után Magdalából testvéreihez Betániába költözött. E nézetnek azonban nincs semmi elfogadható alapja. A betániai Mária tiszta lélek volt s az is maradt mindig.

Lázárról közelebb nem tudunk semmit, csak azt, hogy ő Mártának és Máriának testvére volt s hogy mint eléggé jómódú ember nemcsak a maga falujában, hanem Jeruzsálemben is igen jó hírnek s névnek örvendett. S megtudjuk majd még utóbb azt is róla, hogy vele történt meg Jézus legnagyobb csodája, hogy őt az Úr már mint többszörös s rothadásnak indult holtat támasztotta volt fel.

Éppen dél felé járhatott az idő, mikor Jézus a betániai kis család körébe lépett. A ritka vendég jöttére természetesen az egész házat bizonyos édes gyönyörűség és izgalom fogta el.

Márta a gondos, figyelmes és szorgalmas háziasszony azonban dolga után látott, hogy az áldott Mester jól érezze magát náluk és szükséget semmiben ne lásson.

Mária, a gyöngéd s bensőségteljes lélek ellenben — az Úr mellett maradt és áhítatos tisztelettel

odaült lábaihoz, hogy hallgassa az ő isteni beszédét. Amaz boldog volt, hogy vendégéről gondoskodhatott, emez, hogy szavát hallhatta. Hanem azért Márta boldogsága mégis csak meg volt zavarva. Ő is szerette az Urat, ő is szeretett volna közvetlen közelében maradni, őt látni s hallgatni szüntelen; de hát — nem tehette! Csak egy-egy percre sem szabadulhatott a külső dolgok intézése miatt. Mária pedig — végtelen boldogságában min-

Így gondolkodunk mi s várnók is, hogy majd az Úr Mártát emez eljárása miatt kissé megfeddi. Ámde az Úr nem az elhangzó panasz formáját és módját veszi számba, hanem az indító okot és mert úgy találja, hogy az nemes, hogy Márta ő érette várna segítséget testvérétől, — szelíden és elismerő szavak kiséretében figyelmezteti őt a panasz jogosulatlan voltára, — értésére adván, hogy a léleknek nemcsak külső, hanem belső gondjai

A gályarabszabadító De Ruyter Mihály.

denről megfeledkezve, a mi odakünn történt volt, — csak egy-egy percre sem váltotta őt fel.

Csoda-e hát, hogyha a Márta szívében elvégre is némi irigység támadt huga ellen és a szeretett Mester előtt egyszer csak panaszra nyilt ajka.

— Uram, mondá neki, hogy a szüntelen való szolgálatban már szinte kifáradt — nincsen-e arra gondod, hogy testvérem elhagyott engemet, hogy csak én magam szolgáljak. Mondjad azért neki, hogy segítsen nekem!"

A panasz kissé kíméletlen modorban hangzott el. Márta bizony gyöngédebb is lehetett volna az ő testvére iránt, sőt tán hozzá fordulhatott volna, mielőtt őt az Úr előtt szinte pellengérre állította.

is vannak és az utóbbiak sokkal fontosabbak, mert nem a múló, hanem az örökkévaló jókra irányulnak.

„Márta, Márta! Szorgalmatos vagy és sokra igyekezel: de egy a szükséges dolog: Mária pedig a jobb részt választotta, mely el nem vétetik ő tőle!"

Úgy van. Szép és derék dolog az Úr körül fáradozni, róla, az ő ellátásáról és kényelméről gondoskodni, de van ennél egy még magasztosabb és üdvösségesebb feladat is: magát az Urat, az ő örökéletet adó igéjét a szívünkbe befogadni, vele benső, szív és lélek szerint való közösségbe lépni.

Mária ezt a jobb részt — azt az egy szüksé-

ges dolgot, a mely nem a testnek, hanem a léleknek gondjára, a lélek benső békességére, nyugodalmára, vigasztalására és üdvösségére irányul, azt választotta, midőn az Úr lábaihoz telepedett és hivő, áhitatos figyelemmel, teljes odaadással és buzgósággal hallgatta az ő beszédét. Ne érje hát őt panasz s vád e miatt!

Megértette-e Márta a Mester feleletét? — Arról már nem beszél az Írás. Valószínű, hogy megértette azt.

Megértette, hogy a világi élet dolgaiban való foglalatosság és szorgalmatoskodás magában véve rendjén való és dícséretre méltó dolog, — de csak egy feltétel alatt: ha a miatt az egy szükséges dologról, a lélek örök üdvösségének munkálásáról meg nem feledkezünk, ha a földi élet végső célját szemünk elől nem tévesztjük!

Vajha megértenők mi is! Akkor a Mártákat a Máriákkal és a Máriákat a Mártákkal nem állítnók soha szembe, hanem tisztelnők s követnők a Mártákban a Máriákat és a Máriákban a Mártákat s a magasabb krisztusi életelv alapján gyönyörűséges összhangot teremtenénk a külső és belső, a testi és lelki élet közt és így áldás fakadna életutunkon lábunk minden nyomán! S a legnagyobb áldás mi rajtunk nyugodnék!

Dr. Masznyik Endre.

Históriás ének Dévai Mátyásról.

Dallama a XVI. századból.

Vegyes karra átírta Kapi Gyula.

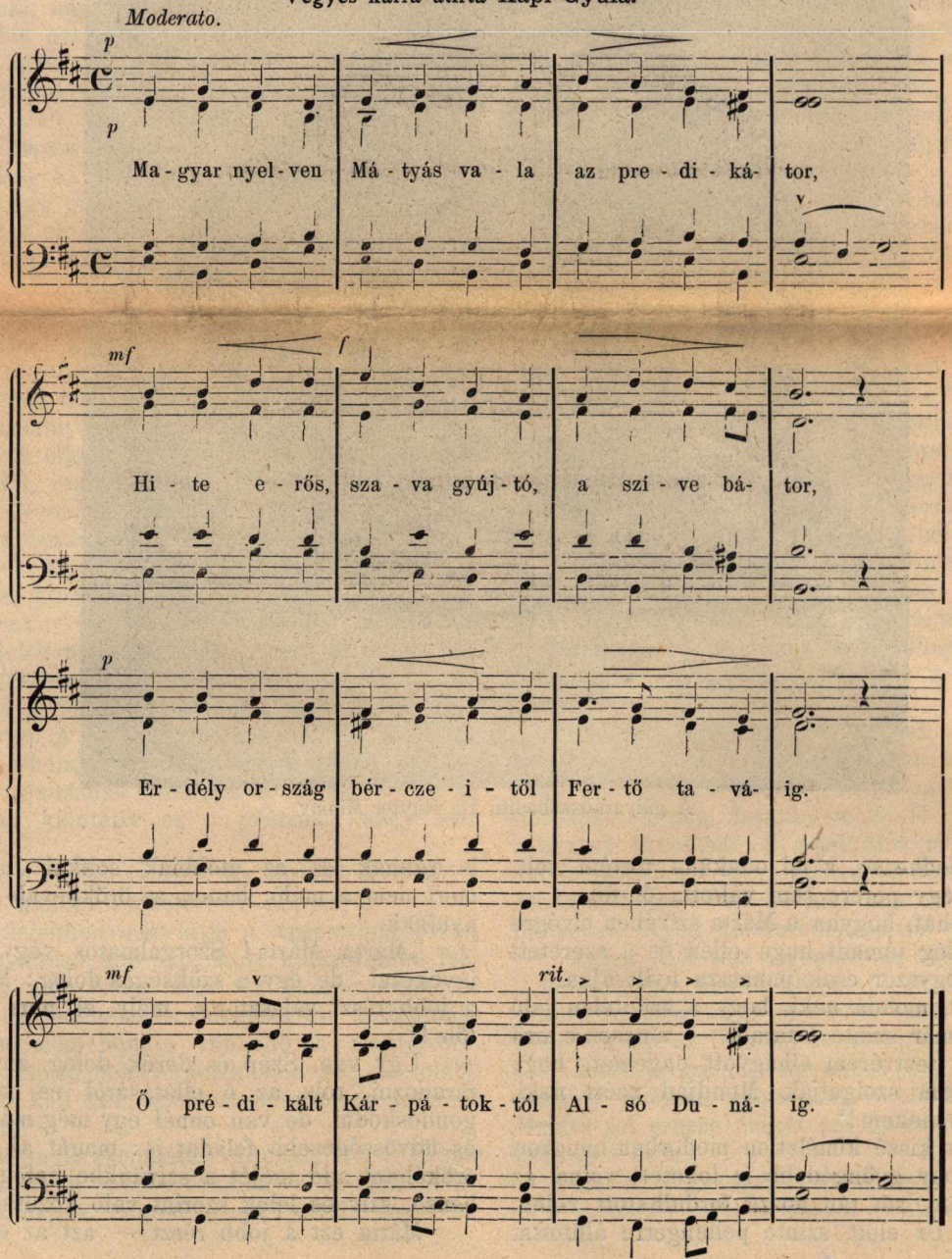

Magyar Luther volt a neve, megérdemelte;
Semmi vésztől meg nem ijedt az ő nagy lelke.
Küzdött, fáradt, megszenvedett Krisztus ügyéért,
A megismert, igaz útról soha le nem tért.

Buda vára tömlöczében lánczot csörgetett,
János király parancsára oda vettetett.
Hová lett, nagy Mátyás király, te igazságod,
Hogy így tűröd dühösködni hamis papságot?

Hej, míg éltél, palotádban volt becsülete
A tudósnak, ha magyar volt s helyén állt szive.
De azóta öröködbe betört a pogány,
Tömjéneznek és gajdolnak, sok itt a bálvány.

Hogy könyveit kinyomtassa, kijárt külföldre;
Honán kívül mint bujdosó több évet tölte.
Háromszor is megfordula Wittenbergába',
Hol Lutherhez, Melanchthonhoz járt iskolába.

Haza jöve de egy helyben nincs maradása,
Nyomon űzi az ellenség bősz támadása.
Jó Perényi, Serédi és Drágfi valának,
Kik ezután Dévainknak szállást adának.

Utóljára Debreczenbe papnak hivatta
Török Bálint bús hitvese, Pemflinger Kata.
E nagy város hű népe is hallá beszédét,
Ő hirdette nekik tisztán Isten igéjét.

De Ruyter síremléke.

A papsággal, a mint szokta, Bécs kezet fogott,
Jó Dévai már korábban ott raboskodott.
Fogoly magyar német helyen bilincseket hord,
Ferdinánd is elcsukatta a predikátort.

Fáber püspök hóhér módra megkínoztatta,
S mert nem használt a vallatás: börtönben hagyta.
De az Isten gondoskodott hű szolgájáról,
Nagy csudásan kiszabadult mindkét fogságból.

Aztán nemes magyar urak várkastélyában
Találá jó menedéket bujdoklásában.
Sárvárott ad helyet néki a jó Nádasdi,
Utóbb Német-Ujvárott is derék Batthyáni.

Biztos helyen így vehetett tollat kezébe,
Hogy igazát írással is jobban megvédje.
Egyik könyvet másik után írta sietve,
Megnyilt a nép szeme és volt olvasni kedve.

Igy Tiszántúl és Dunántúl Mátyást ismerik,
A Balaton tájékán is őt emlegetik.
Jó Dévaink volt igazán az ország papja,
Nevét a nép hálás szívvel ajakán hordja.

Jó Dévai Biró Mátyás, nagy reformátor,
Te légy köztünk mai nap is predikátor!
E lágymeleg, álmos népnek kiálts fülébe,
Hogy serkentő szózatodra keljen fel végre.

Ez énekre vonatkozólag a következőket kell megjegyeznem. Bornemisza Péter püspöknek Detrekő várában 1582-ben nyomtatott jeles énekeskönyvében a 63. levél első lapján az „Emlékezzél, mi történék“ kezdetű ének felett ezt a dallamjelzést találjuk: Nótája: *Magyar nyelven Mátyás vala az predikátor*“. Ebből teljes bizonyossággal következik,

hogy a XVI. században volt egy Dévai Mátyásról szóló históriás énekünk, a melynek külön dallamát annyira ismerték, hogy az énekgyűjtő Bornemisza bátran használhatta azt dallamjelzésre más ének felett is.

Az énekszöveg irodalmunk nagy kárára elveszett. Csak az első sora maradt fenn. A dallamát azonban megőrizte számunkra az 1554. évi Hofgreff-féle kolozsvári énekeskönyv a XVI. században szokásos hangjegyekkel. Hogy a szép dallam kárba ne veszszék, szöveget írtam hozzá a régi históriás énekek modorában. Ez a ritka szép zenei emlék, azt hiszem, alkalmas volna arra, hogy ifjúságunk a reformációi ünnepélyeken énekelje. A szövegből e célra az 1-ső, 2-ik és az utolsó versszakot kellene kiválasztani.

A dallamot vegyes karra Kapi Gyula igazgató úr volt szíves átírni. Ugyanezen énekről többet írtam a „Protestáns Zeneközlöny“ számára, melyben ez a vegyeskar zongora- vagy harmoniumkisérettel és Tinódira emlékeztető elő-, utó- és közjátékkal fog megjelenni.

Payr Sándor.

De Ruyter és a gályarabok.

Egyik számunkban már megemlékeztünk a hollandi De Ruyter-ünnepélyről, a melyen a magyar ref. egyház is részt vett hatalmas ezüstkoszorújával. Huszonhat levelén odavésve a huszonhat megszabadított gályarab neve; mintha feltámadtak volna a martirok — tisztességet tenni a hős, a szabaditó s az igazi keresztyén ember emléke előtt.

Midőn ma bemutatjuk arcképét, egyuttal élete sorára is vetünk pár pillantást. Az ő pályája is igazolja, hogy a Gondviselő Isten az egyszerű, szegény származású emberekkel végzi legnagyobb csodatételeit. Ama nagy karácsonyi éjszakán jászolból sugárzott szét a világra a megváltó világosság s azóta hányszor ismétlődött ugyanaz a jelenség! Vakító fényű történelmi alakok bölcsejét nyomozza akárhányszor évszázadok múlva is a tudomány. Annak jele, hogy Isten megint alacsony sorbelit választott ki akaratának véghezvitelére. Kár tehát a szegénység ellen oktalan fővel zúgolódni. Halványuló, moly-rozsdazsákmány földi kincs helyett valami maradandóbb ajándékot szánt az Isten a szegény fedelek alá. Csekély kivétellel onnan válogatja bölcsessége és jósága eszközeit. Igy volt De Ruyter Mihálylyal is, a ki kötélverő inasból emelkedett tengernagygyá, győzelmes hőssé s az evangelium magyar szolgáinak megszabadítójává.

De Ruyter 1607. március 24-én született Németalföld egy kis városában, Vlissingenben. Atyja egyszerű csapos volt, szűkös jövedelméből tizenkét gyermeket nevelt. Felsőbb iskoláztatásra nem telt, a jóeszű fiút tehát olyan pályára szánta, a hol hamar keresethez jut. Előbb egy kötélverőhöz került a 11 éves Mihály, de ezt a pályát nem szivelhette. Okos apja, a ki a fiú lelki vágyódásának örömest engedett, pár hét mulva hajósinasnak adta. Hollandus embernél ez épen olyan nemzeti sajátság, mint a magyarnál régente a huszárság vagy a törvénytanulás. Ez a pillanat eldöntötte sorsát. 58 évet töltött a tengeren; a hajósinas, mint az óceán félelmes és tisztelt ura fejezte be életét.

45 éves koráig (1652) magánkereskedő vállalatok szolgálatában állt, mint kormányos és kapitány. Ez alatt beutazta az Atlanti tenger összes partvidékeit, sokat látott, tapasztalt, tanult. Meg is elégedett már a barangolással; élete utolsó tizedeit hazájában, mint szárazföldi polgár akarta eltölteni. Azonban az elvonultságból kiszólította hazája, Hollandia, a melynek tengeri uralma, létérdeke, szabadsága forgott kockán. Rábizták a hajóhadat s az új tengernagy a kétségbeesés napjaiban elszánt tusára tudta lelkesiteni tengerészeit. A győzelem övé lett, hazája szabad és nagy maradt. 15 nagy tengeri csatát vivott meg győzelmesen, az utolsóban, mint igazi hős esett el Sicilia mellett 1676. ápr. 29-én este. Nagy gyász között temették el s hazája remek síremléket állitott koporsója fölé az amsterdami Niemoc Kerkben. Ez előtt rakta le most hódolata bizonyságait Hollandia s a művelt nemzetek képviselete.

A magyar gályarab prédikátorokat 1676. febr. havában szabaditotta ki. Mint a spanyol király szövetségese járt a földközi tenger vizein s egy győzelmes csata után beevezett Nápoly kikötőjébe. Itt értesült arról, hogy az alkirály gályáin magyar protestáns prédikátorok raboskodnak az evező padhoz láncolva. Azonnal kifejezte óhajtását, hogy oldják fel bilincseiket. „Hogy tudnék örülni az ünneplésnek, mely itt osztályrészül jut, ha az én kedves testvéreim, a prédikátorok, gályapadokon ülnek s kint szenvednek?“ A hatalmas szövetséges puszta óhaja parancs volt akkor. A pozsonyi vértörvényszék áldozatai közül még 26-an életben voltak, a nagyobb rész elpusztult a kínzás közben. Midőn a 26 félmeztelen vagy rongyfedte alak megjelent hajóján, hogy köszönötet mondjon a szabadítónak, ő elhárított minden dicsőséget. „*A köszönet Istent illeti, én nem tettem többet kötelességemnél*“. Midőn beszéd közben megtudta tőlük, hogy reformátusok és evangélikusok vegyest vannak köztük, de az iga alatt testvérek módjára éltek s mindenök közös volt, De Ruyter nagyon helyeselte. „Menjetek s igyekezzetek, kiki az övéinél arra, hogy haza menvén, egyek lehessetek — ennél kedvesebb hálát sohasem tudok gondolni“. Azután a kiszabadított prédikátorokat mindennel bőségesen ellátva, angol hajón Velencébe küldte, a honnan utóbb Helvetiába és Hollandiába jutottak, többen hazájukat is megláthatták.

De Ruyter igazi vallásos lélek volt; minden sikerét Istennek tulajdonitotta. Diadalai után hálaadó istentiszteletet tartott. A mi korunk fia épen ellenkezőleg csak a kudarcot szokta Istenre háritani, a sikerért büszkén veri a mellét: Én alkottam, én győztem! Enyém a dicsőség! Bizony ideje volna, hogy a mi korunk ne csak szeretetet, hanem alázatot is tanuljon a nagy hős példájából.

A református zsinat koszorúja ezüst babérlevelekből készült, közepén arany szalag függ rajta. A babérleveleken fel van vésve a megszabadított 26 gályarab neve. Az arany szalag csokrán középen egy XVII. századbeli gálya rajza van kivésve,

alatta a megszabadítás napja (1676. febr. 11.) s utalás Esaiás XLV. részének 13 versére. A szalag baloldalán latinul ez a sor: „Örök emlékül a szabadítónak, ki a mi raboskodó hitvallóinknak szabadságát visszaadta.“ A szalag jobboldalán olvasható a koszorúküldő magyar ref. egyház neve. A koszorú ott marad a hős síremlékén, a kisérő emlékiratot pedig Amsterdam városa őrzi levéltárában.

A magyar ref. zsinat ezüst koszorúja.

A Vasárnapi Ujság közleménye után *X.*

A bogárdi lévita.

— — — Mikor nem volt szabad imádkozni... Hát olyan idő is volt?!

Mit mondanál arra, protestáns barátom — ki e sorokat olvasod — ha, midőn benn ülsz megszokott helyeden a templomban s lelked a buzgóság meleg vizében fürdik s a többi hivekkel „együtt fohászkodva, úgy tetszik, mintha vigadva ott volnál, hol a menny lakói“ s akkor fegyverzörgés s durva káromlásszó azt parancsolná, hogy hagyd abba fohászkodásodat, takarodjál ki a szentegyházból s köszönd meg azt, ha vasra nem vernek, tömlöcbe nem vetnek?

El sem tudod képzelni ilyesminek a lehetőségét. Hát volt olyan idő?

Igen is volt vagy kétszáz esztendővel ezelőtt ebben az édes, kedves Magyarországban.

*

Ott állott az egyszerű imaház (oratorium) torony nélkül, ékesség nélkül. Termetes akáczfák lombjai borultak rá szelíden, mintha tudnák, hogy azt rejtegetni kell. Azt lehetett gondolni, hogy nem is látja más, mint a jó Isten az égből. Pedig hát dehogy. Még a veszprémi káptalan is meglátta és szerfölött szúrta a szemét.

Meg vagyon írva a jegyzőkönyvben, hogy: „Minekutána hat esztendőkig jártak voltak a bogárdtinódi hivek a kis oratoriumba imádkozni, a veszprémi káptalan által bepecsételtetett, de a pecsét a szelek és gyermek által leszaggattatván, ismét bele jártak.“

Hát ezt ismét meglátta a káptalan s példásan akará megbüntetni a makacsokat, a miért hogy imádkoznak.

Éppen együtt volt a kis gyülekezet. Az őszi verőfény a ritkuló lombokon keresztül hatolva átszűrődött az ablakon s égi sugárral vette körül a lévita Engrédi István alakját, ki éppen a szent leczkét vevé föl, melyről tanitást vala tartandó, hogy hát: „Minden test olyan, mint a fű és annak szépsége, mint a mezei virág. Megszárad a fű, leesik a virág, mikor az Úrnak szele fuvall arra, de a mi Istenünk beszéde megmarad mindörökké.“ Ezsaiás 40. 6—8.

Ekkor kivülről kocsizörgés, csörömpölés, hangos szóváltás hallatszott be a szent falak közé. Két hintó s pár kocsi állott meg az imaház előtt. Szegény ember a hintóktól sohasem remélt valami jót, nem is volt rá oka. Aminthogy ez esetben is veszedelmet hoztak azok.

A hintókból kiszállt egy kanonok, a fiskus és az uradalmi tiszt, a kocsikról pedig „valamelyes német katonaság“. A kanonok, kinek testi terjedelme nyilvánvaló bizonyságot tett arról, hogy nem szokott bőjtölni, felhivta az uradalom tisztjét, hogy ne sok szót szaporítsunk, hanem röviden bánjunk el ezekkel a nyakas eretnekekkel. Miért is a tiszt botjával belöké a félig nyitva hagyott ajtót s mind a három úr megállott szemben a szószékkel, fejükön a föveg, arcukon a dölyf, sivár lelkükben a káröröm. A katonákban volt annyi becsületérzés, hogy kivül maradtak, de sisakjuk, fegyvereik csillogása látható volt. Mint a hogy a szegény kis madárkák vihar idején összebújnak és siralmasan csicseregnek, úgy a gyülekezet tagjai is a rémület első perceiben összedugták fejüket és kérdező remegéssel néztek az urakra meg a lévitára, a ki az őszi verőfénytől sugárzó arcával bátran állott a szószéken.

De a tiszttartó durva hangján felszólitá: Szálljon le kend onnan, a törvény nevében.

— A törvény emberek csinálmánya, — felel a lévita — de itt Isten beszél.

A három derék úr jónak látta kacagni erre a mondásra, ott az Isten házában.

A tiszttartó intett és beléptek az állig-talpig fegyverben lévő katonák, de hiába mutogatott nekik a lévitára, azok lábhoz csörrentett fegyverrel állva maradtak. A lévita pedig emelt hangon szólott: „Ti jöttök ránk fegyverrel, dárdával, mi pedig a seregek urának, Istenének nevével megállunk“ s arcán valami túlvilági dicsfény ragyogott, úgy, hogy a gyülekezet elriasztott bátorsága visszatért s egy szívvel-szájjal rázendíték a zsoltárt:

Az Isten a mi reménységünk
Midőn ránk tör ellenségünk,
Minden háborúságinkban
Megtart erős hatalmában.

S hiába verte a mérges tiszttartó botjával a padot, végig énekelték a zsoltárt.

Ekkor a fiskus emelt szót: Nem megtiltatott-e kenteknek a maguk nyavalyás, eretnek módja szerint tartani isteni tiszteletet? (Mint hajdan a főpap Annás mondá az apostoloknak: Nem megparancsoltuk-e nektek, hogy na tanítsatok a Jézus nevében?) Nem bepecsételtetett-e évekkel ezelőtt e ház ajtaja, hogy ne járjanak kentek ide bosszantani az Istent hóbortosságukkal?

— A ki káromlást szól, annak nyelvét férgek eszik meg — szólt a lévita — aztán így folytatá: a pecsétet leszaggatták a szelek, a kik Isten szolgái voltak, mert Isten ujja működött ebben.

Most a kanonok is szóra nyitá puffadt ajkait: A szelek szaggatták le? Ilyen mesét akar kend velünk elhitetni, hát bolondoknak tart bennünket?

— Te mondád — feleli a lévita érces hangon.

Erre elfutá a méreg a három urat s a tiszttartó megütve botjával a szószéket, felrivallt: Szálljon le kend rögtön ebből a szapulóból s azonnal meg is röhögte ezt a tréfás mondást. Katonák — folytatá — ki kell üresíteni ezt a kalyibát.

A katonák megmozdultak. Az erőszaknak természetesen engedni kellett. Gyermekek és asszonyok sírva, a férfiak vérbe borult szemmel indultak kifelé énekelve a 90-ik zsoltárt: „Te benned biztunk eleitől fogva, Uram téged tartottunk hajlékunknak“ . . . s a szép énekbe belevegyült a sírók jajgatása és zokogása is. Maguk a katonák meghatva nézték ezt a jelenetet. Az öreg Zsargó nem tartóztathatta vissza ama kemény és meggondolatlan nyilatkozatától, hogy „már csakugyan az Isten is az urakkal tart“.

Végre Egrédi Istvánt, a lévitát, saját családja kérte, hogy ne ellenkezzék a hatalommal, az urak azt igérik, hogy nem lesz bántódása, csak a templomot zárják be ismét. S ő hiába erősködött, hogy az Isten szolgájának, ha kell, az oltár mellett kötelessége meghalni; addig rimánkodtak, addig könyörögtek neki, hogy leszállt a szószékből s ki hagyta magát vezettetni az oratoriumból. De midőn ott kinn megkötöztetve az egyik hintóra tették, akkor megmozdult a keserűség árja az egész gyülekezetben.

— Ne hagyjuk magunkat atyafiak! tüzelték egymást a megalázott emberek, de tettbe kapni egy se mert a katonák miatt. A lévita családja összekulcsolt kézzel esd a hintó előtt, hogy ne vigyék el az ő fejük koronáját, tekintsenek Istenre, a népes családra, a tiszttartó úrnak is van gyermeke, essék meg a szíve. Akár csak annak az akáczfának beszéltek volna, mely őszi szellőtől mozgatta leveleit. Egrédi István elparancsolá őket onnan kemény szóval: Menjetek innen, csak Isten előtt kell könyörögni. Az öreg Zsargóból ismét kitört az indulat, hogy „de már az Isten se jó, hogy mindent megenged“. A lévita szigorúan megfeddé őt: Zsargó uram, káromlást szólt a kelmed nyelve. Az Isten mindig jó, de az emberek bizony gonoszak!

A kanonok intett s a katonák fegyvereiket ráfogva a zúgó sokaságra a kocsik elhajtattak a nép siralma és átkai között.

A pásztorától megfosztott nyáj kétségbeesve oszlott szét, kiki lakására, tanakodva magokban a gonoszságnak akkora hatalmán s nemcsak az Egrédi családban, de azon a vasárnapon szomorúság főtt a tűzhelynél a bögrékben minden háznál.

A kocsik pedig haladnak a lévitával napnyugat felé. Hogy hova viszik, maga sem tudta, nem is kérdezte. Gyönyörű őszi vasárnap volt, a melyet halálos vétek ilyen istentelen cselekedettel beszennyezni. Ömlött is az égi sugár a bágyadt földre, de heve nem volt már, csak fénye s az rezgett a mérhetetlen nádas térségen. A pásztorok még kinn voltak nyájaikkal; a legelő fele részben ugyan már igen száraz, de a jószág talál még ott szedegetni valót, olyan szép, álomszerű ilyenkor a tájék. Az egész rétet bevonják finom selyem hálójukkal azok a kis parányi pókok, melyeknek tanyája az aszú fű, melyek minden ősszel megszövik a mezők szemfödelét. A levegőben hosszan úszik az ezüstből selyemmé szőtt ökörnyál, mintegy láthatatlan világ izenete a földhöz.

Egrédi István csendesen, elmélázva ül a kocsin. Szívét, lelkét meghatja a természet őszi bája, ha ugyan ott van vele a szive, a lelke, ha nem maradt otthon az övéi között, kik sírnak utánna. Rá se figyel a kanonok s a fiskus durva tréfáira, kik alacsony adomákkal mulattatják egymást, mely izetlen szokás mindig meg volt az úri nemzedéknél.

Ebédre az uradalmi pusztán megállottak. A tiszttartó már abban az időben is nagyobb úr volt, mint a gróf. Azonfelül özvegy ember, tehát a háza olyan, a melyről azt szokják mondani, hogy ott minden szabad. Azt mondják, hogy a feleségét is durvasága, kegyetlensége üldözte a sírba. Egy leánykája van, még a gyermeki korban, alig 13 éves, szép rózsás arccal, szép tiszta lélekkel, mint egy nemtő áll az atyja mellett. Igazán, hogy az Isten minden emberi formába öltözött ördögöt egy angyallal kisértet.

Az ebéd gazdag és pompás volt, a mint hogy az nem is lehet másként egy tiszttartói háznál. A tüzes borok mozgásba hozták a jeles urak agyvelejét s az az otromba eszméje támadt a tiszttartónak, hogy csináljanak itt „úri széket“, hiszen van saját külön foglyuk.

Elővezettették tehát a lévitát, a ki félelmetlenül — nemes arccal, melyen az igaz lélek tükröződik — állott a mámoros társaság elé.

A tiszttartó rögtön ráförmedt: Nem exturbáltatott kend már egy izbén istentelen eretnek volta miatt?

— Ha százszor exturbálnak, százszor visszamegyek, mert az én istenem állított engem arra a helyre, kötelességem van nekem ott.

— De kend nemcsak eretnek, hanem ostoba is — fűzi a beszédet tovább a kanonok — mert ha a kend homályos elméje megvilágosodnék, belátná, hogy ha az egyedül üdvözítő egyházba visszatér, nemcsak lelkeüdvösségét menti meg, hanem a főkáptalan kegyelméből kényelmes anyagi helyzetbe jut.

— Az üdvösséget nem az az egyház adja, mely fegyverrel, börtönnel dolgozik szeretet helyett.

Az üdvösséget Jézusom érdeme, benne való hitem, becsületes életem biztosítja. Ezt a hitemet, lelkiismeretem tisztaságát nem adom oda a káptalan minden vagyonáért sem.

— De elvesszük, te kutya! — orditott a tisztartó bortól gőzölő fejjel.

(Vége köv.)

A gyermekvédelem fontossága és eszközei.

Felolvasta az Országos Kaszinó estélyén
Edelsheim-Gyulai Lipót gróf.

Mit jelent az: gyermekvédelem?!

Gyermekvédelem annyit jelent: a gyermek testi és lelki normális fejlődését biztosítani. Csecsemőkorában a gyermekeknek csakis testi ápolására és megfelelő táplálkozására van szüksége. Később kezdődik a fizikai ápoláson kívül a gyermek lelkének és eszének fejlesztése: a nevelés.

Mindenki tudhatja, hogy éppen nem csekély feladat egy gyermeket megfelelő testi és lelki nevelésben részesiteni. Több kötelességgel jár, önfeláldozást anyagi áldozatot követel a szülők vagy gondozók részéről. Ha végre szerencsésen felnevelték, a gyermekek elhelyezéséről is kell gondoskni. Lehetőleg oly foglalkozást kell számára kiszemelni, mely egyéni tehetségének és hajlamainak leginkább megfelel. Csak saját egyéniségének megfelelő tevékenységben fejtheti ki az ember egész erejét és csak olyan pályán érvényesülhet kiválóan, melyet teljes lélekkel és kedvvel foglal el. Kulturális fontossággal bir, hogy erre nagy figyelem fordittassék.

Mindaz, ami normális egészséges gyermekről áll, még sokkal nehezebb feladatot képez, ha beteg, testi vagy lelki fogyatkozásban szenvedőkről van szó, kiknek a rendesnél is figyelmesebb és költségesebb ápolás és nevelés kell. Mindezen, valóban nem csekély kötelességeknek teljesitésére első sorban a család van hivatva. Ez a természetes legegészségesebb állapot.

De ha nincs család, vagy ha ez kötelességének bármily oknál fogva meg nem felelhet, akkor a gyermek szenvedjen?!

Vagy ha van ugyan családja, de rosszabb a gyermekre nézve, mintha nem is volna, ha testi és lelki fejlődésében veszélyeztetve volna éppen azok befolyása által, kik védelmére hivatva volnának; ha csak erkölcstelenséget és bűnt tanul, ha akkor testileg nyomorogva a biztos züllésnek van kitéve, az államnak és a társadalomnak közbe kell lépnie, akkor pótolni kell a családot.

Azokból az elhagyott, éhező, fázó gyermekekből, kiknek sem testi, sem lelki nevelésével senki sem törődik, kik soha egy jó szót nem hallanak mást mint szidást, verést és nyomort nem ismernek, azokból a szerencsétlenekből később minden rosszra fogékony, minden bűntényre képes emberek lesznek. Minél gyorsabb a fejlődés, minél nagyobb erőmegfeszitésre van szüksége az egyénnek, hogy mindennapi kenyerét megkereshesse, annál nagyobb a száma azoknak, kik gyermekkorukban elhagyatva vagy egészen elpusztulnak, vagy elgyengülve és elzüllve lépnek a felnőttek sorába.

Életképes, erős, hasznos, a munkát kedvelő emberek helyett testileg-lelkileg beteg generációk nőnek fel, melyek utódaiknak csak elkeseredettséget, embergyűlöletet hagynak örökségül.

Teljesen eltekintve a fizikai befolyásoktól, óriási hatással van az életre a boldogan vagy szerencsétlenül töltött gyermekkor.

Hogy legyen életöröme, lelki egyensúlya, emberszeretete annak, ki gyermekkora óta csak közönbösséget látatott maga körül, kit senki sem hitre, sem munkára nem tanitott soha, kinek műveltség hiányában még a filozófia problematikus vigasza sem jutott!

Pedig sok esetben a szeretet egy-egy meleg sugara is elegendő lett volna lelkében legalább egy kis fényt megőrizni, mely sötét útján kisérhetné. Születésétől fogva egészen rossz gyermek kevés van; a családi otthon elszegényedése és szétbomlása, melyet a rossz lakásviszonyok, élelmiszerek drágasága, munkaközvetités hiánya, azután betegség, munkaképtelenség és nagymérvben Magyarország egyik legnagyobb veszedelme, az alkoholizmus segitik elő és előzik meg rendesen a család és ennek folytán a gyermek züllését. A helyes gyermekvédelem már ezen előző bajokkal kell hogy számoljon; ha lehetséges, elsősorban a családot, mint olyant kell megmenteni!

Preventiv intézkedésekkel tetemesen csökkentheti azok számát, kik később fogházakban vagy javitóintézetekben többe kerülnek az államnak egy év alatt, mint kétszer annyi megmenthető gyermek tartása és nevelése. Belátta azt minden civilizált állam, kötelességének ismerte el minden társadalom, mely etikai és humánus szempontokon kivül saját érdekeit és jövőjét biztositani akarja. Belátta azt a magyar állam és társadalom is. Van ma már állami és társadalmi gyermekvédelem!

Az állami gyermekvédelmi rendszer és működés részleteivel ez alkalommal nem foglalkozhatunk, csak röviden emlitem, hogy körülbelül 32.000 elhagyottnak nyilvánitott gyermekről gondoskodik és az eddig a Fehérkereszt-egyletek által pártolt lelencügyet teljesen magáévá tette. Mióta az állam hivatalosan gyermekvédelemmel foglalkozik, sajnos, a nagyközönség nagyobb része azon hiszemben él, hogy már most tulajdonképpen nincs szükség a társadalomra. Pedig nem igy van; attól eltekintve, hogy az állam csakis bizonyos paragrafusok alá besorozandó gyermekekről gondoskodik, nehézkesebb bürokratikus apparátusánál fogva természetszerűleg nem terjeszthetti ki működését sok oly irányban, hol fontos intézkedések szükségesek; kivált bizonyos esetekben — és azok a gyakoriak, hol a segitség ugyszólván rögtönözve alkalmazandó — sem praktikus, sem humánus okokból nem is volna helyes az államot igénybe venni. A praktikus keresztülvihetetlenségtől teljesen eltekintve, azonkívül etikai szempontokból itélve sem volna kívánatos, hogy az állam minden olyan terhet magára vállalna, mely eddig, sajnos, csakis túlkis mértékben nyugtalanitja a társadalom lelkiismeretét. Szoros kapcsolatban, egymást kiegészitve kell hogy

az állam és a társadalom működése haladjon, nemcsak az állam hatalmát, de a társadalom szivét is kell érezni.

A társadalmi gyermekvédelem egyletek működésében és magánosok jótékonyságában nyilvánul.

Alig van a gyermekvédelemnek olyan neme, melynek nyomát nem látnánk valamelyik egyesület alapszabályaiban érintve, de azért még korántsem terjedt ki a jótékonyság minden térre, hol égető szükség volna reá. Látjuk, hogy némely szimpátikusabb ágát a gyermekvédelemnek több egylet karolta fel, míg más irányban egyáltalában semmi sem történik. A közönség, még az is, mely érdeklődik, maga sem tudja jóformán, mi volna a legsürgősebb teendő, hol és hogyan kellene segíteni, hogy necsak jótékonyságot, de védelmet gyakoroljunk.

Annyiszor halljuk, hogy a közönség már túl van terhelve egyleti tagsági díjakkal és gyűjtések által. Igaz, hogy az, kiben a jótékonyságnak egy kis hajlamát észreveszik, tényleg nagyon igénybe van véve és többnyire ugyanazon buzgó hölgyek ugyanazt a kis jótékony közönséget különféle célok javára kénytelenek több izben igénybe venni. És itt van nézetem szerint a hiba, a rendszerben. Vagy mondjuk inkább: nincs elég rendszer a társadalmi jótékonyságban. Nincs egyformán elosztva a közadakozás terhe. Túlsok közömbös ember van, ki az ügyet nem ismerve, kivonja magát alóla, ez által túlnagy teher jut a jószívű érdeklődő kisebbségnek. Módot kell tehát keresnünk arra nézve, hogy a tátsadalom minden rétegét és tagját belevonjuk a mozgalomba s érdeklődését felköltve a pénzbeli hozzájárulás olyan módját találjuk, mely a nélkül, hogy az egyesek áldozatkészségét tulságosan igénybe venné, másrészt mindenkinek alkalmat nyujtson viszonyaihoz mérten nagy célokat előmozditani. Oly alapra kell fektetni a humánus mozgalmat, hogy azok is részt vehessenek benne, kik egyrészt talán eddig nem foglalkoztak ilyen kérdésekkel, másrészt nagyobb összeggel nem bírván hozzájárulni, bizonyos álszégyenből eddig egészen elmaradtak. Ha minden ember ismeri és belátja az ügy fontosságát, minden ember segiteni is fog. Nem szabad különbséget tenni a tizfilléres és az ezerkoronás jó szív között. Erre a rendszerre van alapitva például a gyermeknap, melylyel azonban más alkalommal fogok foglalkozni. Tehát első feladata a társadalmi gyermekvédelemnek, hogy ügyét széles körben kellőleg ismertesse. Minálunk egyesek valamely humánus eszmétől áthatva, egy szép napon a jótékonyság egy bizonyos részét felkarolják. Ha az illető kezdeményező úgynevezett „kedvelt alak", akkor az ő kedvéért megalakul egy egylet és gyűjtenek pénzt, de épp oly hamar el is alszik a lelkesedés, mert nem annyira a cél elérése lelkesítette az embereket, mit inkább társadalmi szivességet akartak hozzájárulásaikkal az illető személynek teljesiteni, ki őket arra felkérte. Nem annyira az ügy maga, mint a kezdeményező egyénisége érdekli még ma a közönséget. A társadalmat annyira fel kell világositani, hogy az ügy szükséges voltától áthatva, többé ne az egyéni buzgóságtól tegye függővé az intézmények fennállását, s akkor talán elérjük idővel, hogy a tényleg hasznos irányban működő egyletek nem fognak állandó anyagi gondokkal küzdeni, mint eddig. Az egyes egyletek működésére nem terjeszkedhetem ki ez alkálommal, fel kellene sorolnom mindazt a végtelen sokféle nyomort, melyet enyhíteni hivatva vannak. Csak az általános főelveket akarom megemliteni, melyek betartása szerény véleményem szerint kivánatos volna. Elsősorban szükségesnek találom, hogy a karitativ működéssel párhuzamosan a preventiv intézkedésekre mindenfajta egylet nagy súlyt fektessen. A testi és lelki betegségeket és ragályokat helyes előzetes óvintézkedésekkel kell csökkenteni, a nyomor, az elzüllés okait kutatva, egészségesebb megélhetési feltételeket teremteni, nemcsak utólagosan segiteni, hanem lehetőleg megelőzni a bajokat. Egy egyszerű, igen gyakran előforduló esetet legyen szabad mint konkrét példát emlitenem, hogy gondolatomat könnyebben megértethessem.

Vegyünk egy szegény özvegyasszonyt, kinek több gyermekről kell gondoskodnia, ki ha munkába jár, nem főzhet otthon, nem vigyázhat rájuk, gyermekeit elhanyagolja. A gyermekek magukra hagyatva, az utcán kóborolnak, mindenféle rosszat tanulnak és a züllés veszélyének vannak kitéve. Ha ilyen esetben például egy gyermekvédő-egyesület oly módon igyekszik segíteni, hogy az asszonynak munkát képes szerezni, mely mellett otthon dolgozhat, például olcsó varrógép beszerzése által, vagy hasonló módon, úgy egyszersmind módot nyujt arra is, hogy a családi tűzhely fentartassék. Ez által talán intenzivebb gyermekvédelmet gyakorol, indirekt úton, mint ha például csak a gyermekek felruházásáról vagy etetéséről gondoskodna. Egyszóval nem sablonszerű, hanem individuális és minél preventivebb müködést kell kifejteni. Arra kell törekednie a társadalmi gyermekvédelemnek, hogy az egyesületek egymást nem kerülve, hanem minél nagyobb összhangzásban egymást kiegészitve működjenek. Jóléti központokat kell megteremteni, melyek a különféle egyletek vezetőinek gyakori érintkezését biztosítják, hogy egyrészt a legsürgősebb teendőket megállapítsák, másrészt az intézmények életbelépésének céltudatos sorrendjét is megfontolhassák. A munkaprogrammot közösen meg kell beszélni, határozott terv szerint kell úgy az országos, mint az egyes helyi érdekeket szolgáló humánus intézményeket életbeléptetni és fejleszteni.

Mielőtt már mostan az Országos Gyermekvédő Ligára, mint olyan intézményre, áttérnék, mely nézetem szerint hivatva lesz a társadalmi gyermekvédelmet céltudatosan szervezni és az összműködést biztosítani a nélkül, hogy az egyes felekezetek, intézmények és egyesületek autonómiájába beleavatkozna, szükségesnek tartom egynéhány korántsem kimerítő statisztikai adatot felolvasni, melyek szomorúan, de világosan bebizonyítják, hogy a gyermekvédelem mennyire nélkülözhetetlen kötelesség Magyarországon és melyek egyszersmind egyenesen reá mutatnak, hogy mily irányban kell sürgős tevékenységet kifejteni.

1905-ben meghalt gyermekágyban és gyermek-

ágyi lázban, többnyire kellő ápolás hiányában, 2694 anya.

1905-ben összesen meghalt gümőkórban Magyarországon 76.545 ember, tehát minden 1000 emberre esik 4·3%. Abból a 7 évnél fiatalabb gyermekeken orvos által megállapított halálos gümőkóresetek száma 7688, nem orvos által megállapitott ilyen eset 3674, tehát összesen 11.362.

Vak volt Magyarországon 1905-ben 19.377, siketnéma 25.445, hülye 29.840. Elmebeteg 17.117. Köztudomású, mily kevés intézet létezik, mely ezen szerencsétlenekkel foglalkozik. Úgy vagyok értesülve, hogy átlag körülbelül csak egy-két százalék nyerhet elhelyezést; hogy abból hány gyermek van, adatok hiányában nem tudtam konstatálni. Magyarországból kivándorolt 1906-ban 165.861 személy; abból egynegyed rész kiskorú.

Írni és olvasni tudott Magyarországon 1905-ben az összes hat évnél idősebb lakosságnak ötvenkilenc százaléka.

Az 1905. év folyamán a magyarországi törvényszékek és járásbíróságok előtt jogerősen befejezett büntető-ügyekben és vétség miatt elitélt fiatalkorú bűnösök száma: 12 éves 361, 13 éves 731, 14 éves 1152, 15 éves 1528, 15 évtől 23 évig 25.817, tehát kiskorú összesen 26.166.

Megjegyzem, hogy ezenkivül óriási a száma a kihágásoknak, melyekről nincsen statisztika.

Ezzel szemben van a magyarországi javitóintézetekben hely összesen csak 950 gyermek számára.

Ezen egynéhány adat közlése eléggé bizonyitja, hogy csakugyan óriási sok tennivaló van ezen a téren. Mindezen feladatokat tanulmágyozni, a társadalom figyelmét azokra felhivni, a szükséges mozgalmat megindítani és úgy az intézmények életbeléptetését előmozditani, mint a meglévők kellő fejlesztését biztositani hivatva lesz az Országos Gyermekvédő Liga, mely központot és kapcsot fog képezni nemcsak a mostanáig külön-külön működő egyletek között, hanem az állam és a társadalom között is. A Gyermekvédő Liga az egész jótékony társadalomnak, egyeseknek, egyesületeknek egy célra való egyesülése, ha szabad ezt a kifejezést használnom: a gyermekvédelem központi ügynöksége lesz. Működése ennek folytán a gyermekvédelemmel összefüggő mindenfajta igyekezetekre terjed ki.

A szigorúbb nevelést igénylő, züllésnek kitett gyermekek számára, melyek előbb említett óriási száma állandó veszélyt jelent a társadalomra, saját intézeteket állit fel, egyelőre Budapesten és Szegeden; számos gondozásra szoruló, de az állami gyermekmenhelybe be nem utalható gyermeket saját költségén más egyesületekben helyez el és e célból a már meglévő legjobban megfelelő intézetekkel szerződéses viszonyba lép és a beutalt gyermektartási díjat fizeti. Ily módon az olyan egyleteknek is segit, melyek anyagi eszközök hiányában csak igen kevés ingyenes helyek felett rendelkeznek. A hasoncélú egyletek fuzióját közvetiti, minden a humanizmus terén felmerülő új eszmét vagy mozgalmat felkarol és annak életbeléptetését előmozditja. Tanácsot és felvilágositást ad mindenkinek, a ki ezen kérdéssel foglalkozni kiván. Különös súlyt fektet arra hogy minden szükséges új mozgalomnak élére a legjobban megfelelő szakembereket és pártfogókat állithassa. Igy például a nyári fürdőkonviktusok fejlesztésére, tuberkulózisos gyermekek számára felállitandó tengrei hospice alakitására és sok hasonló országos érdekü intézkedések és rendeletek kiadása érdekében máris számos értekezletet tart és a kormánynyal és hatóságokkal állandó érintkezésben marad.

Büszkeséggel mondhatom, hogy ma már nem történik semmi sem Magyarországon gyermekvédelmi téren, miben a Liga részt ne venne.

*

Mindezen elősorolt feladatok csak nagy munkával és türelemmel valósithatók meg. A társadalmat nemcsak felvilágositani, hanem szervezni is kell. Kisebb gócpontokat kell teremteni, melyek egymással egyesitve nagyobb, egyöntetü szervezetté alakulnak, hogy végül az egész ország minden polgára a maga módja és tehetsége szerint résztvehessen ezen Magyarországra oly fontos mozgalomban. Különösen a nők vannak hivatva társadalmi téren működni. Mindenfélében utánozzuk a külföldet, kivált Angliát. Ott a müveltséghez, jó neveléshez tartozik a humánus jótékony intézményekről is tudni valamit. Már a fiatal generációba is bele kell nevelni az emberszeretet iránti érzéket. Meg kell nekik mutatni embertársaik nyomorát és tanitani őket arra, hogy résztvegyenek valami módon a szociális kérdések megoldásában. *És ne mondja senki: „magamnak és családomnak kell időm, pénzem, nem érek rá még mással is törődni.“* Nincs olyan ember, kinek úgy kellene sietni az élet útján, hogy egy percre megállva, vissza ne pillanthasson szenvedő embertársaira. Nincs olyan szegény, ki ha megállt, egy falat kenyérre valót ne tudna nélkülözni nyomorgó gyermekek számára.

De nemcsak pénzzel: érdeklődéssel, tapasztalattal, tanácscsal, de főleg egy kevés meleg szeretettel is hozzájárulhat mindenki, a humánus munkához.

VEGYES.

A Luther-Társaság és Gyámintézet idei közgyülése, mint a lapunk élén közölt meghivóból látszik, szept. 28. és 29. napjain Győrött lesz. Ez a város is történelmi hagyományoktól megszentelt hely, mint Pozsony, mely tavaly fogadta falai közé a két testvérintézetet. A rendezőség gazdag szellemi táplálékról gondoskodott. Az ünnepségeknek egyik kiemelkedő pontja lesz Zsilinszki Mihály emlékbeszéde báró Radvánszki Béláról, a gyámintézet elhunyt elnökéről. Ugyan ekkor iktatják be utódját. Hir szerint a kerületek egyhangú bizalma Láng Lajost, Luther-Társaságunk alelnökét jelölte ki e fontos őrhely betöltésére.

Reméljük, hogy olvasóink közül számosan elzarándokolnak a győri gyülésre s tanulságokkal megrakodva, lelkiekben megépülve térnek onnan vissza házi tűzhelyökhöz. Tájékozásul megjegyezzük, hogy az elnökség gondoskodott a szokásos vasuti menetdijkedvezményről. Elszállásolás végett a győri

gyülekezet elnökségéhez kell fordulni, mely a jelentkezőket készségesen elhelyezi.

Jótékony hagyomány. Felpécen f. évi júl. hó elején elhalt Hamvay Irma, fiatalon sorvasztó kór által, mely nem engedte, hogy az élet boldogságának révébe eljusson. Végrendeletében 72000 koronát hagyot a felpéci gyülekezetnek, 8000 koronát a gyülekezet lelkészének s 12000 kor.-t a kőszegi leányiskolának. Ime, a fogékony gyermeklélekbe elvetett mag kihajtott és százszoros gyümölcsöt termett. A nemes szívű, meleg kedélyű fiatal hölgy, a midőn e földről, mely rá nézve, kivált utóbbi időkben, valóságos siralomvölgye volt, válni készült, jótéteménynyel akart emléket állítani magának, még pedig ott, a hol lelke legörömestebb időzött. Áldás legyen a nemes elköltözöttnek emlékén és pihenésén! Méltó reá, hogy sírhalmánál kegyelettel álljunk meg s megőrizzük emlékét annak, a ki oly nemesen, keresztyén nőhöz illően tudott szeretni.

Kitüntetés. Zelenka Pál, tiszamelléki evang. püspököt Ő Felsége a magyar király a Lipótrenddel tüntette ki. A munkás püspök, a kinek egyházi életünknek minden ágában látszik dolgos kezenyoma, ez alkalommal lelkes ünneplés tárgya volt. Lapunk is megragadja az alkalmat, mostani első számában, hogy a főpásztort üdvözölje s további működésére Isten áldását kérje.

Változások. Az utolsó időkben bekövetkezett egyházi változásokról a következő hireink vannak:

Modorban meghalt Zoch Pál tót lelkész és volt trencséni esperes, Budapesten Klaár Fülöp vallástanár, Galgagyörkön Kiss Péter lelkész, Csanád-Albertin Czinkotszky Márton lelkész, Cservenkán Rátz József tanító, Ploszkón Latinák Rudolf, kiérd. esp. felügyelő, Szenden Szebik Gyula jegyző, a fehér-komáromi egyházmegyének egyik legmunkásabb tagja, Hazslinszky Kálmán pozsonyi lyceumi tanár, festő; Mechwart András, a budai egyház buzgó presbytere. Az elköltözöttek emlékén legyen az Urnak áldása!

Megválasztatott merényi lelkészszé Gura Jenő, gálosi lelkészszé Böhm Richárd, sátoraljaujhelyi lelkészszé Domján Elek, tordasi lelkészszé Podhradszky János, bokodi lelkésszsé (a lemondott Smid Mihály utódául) Szalay Mihály, Sikátorba Póca Ferenc. A megválasztottak működésére új állomás helyökön is Isten áldását kérjük.

JÓ KÖNYVEK.

A Vasárnapi Ujság (füzetekben a Képes Folyóirat), utolsó számai ismét több kedves képpel és gyönyörű közleménynyel oktatták és mulatatták az olvasókat. Mikszáth Kálmán, korunk elbeszélő irodalmának ez óriása, folytatja benne remek regényét. (A Noszty-fiú esete Tóth Marival), a melynek úgy meseszövése, mint jellemző és előadó művészete lebilincseli a figyelmet. Mikszáth műve mellett minden egyes szám közöl több kisebb elbeszélést, szép költeményt irodalmunk jeleseitől. A Vasárnapi Ujság e mellett figyelemmel kiséri az emberi élet valamennyi ágának jelenségeit, jellemző képekben mutatja be a természet világát s az emberi munka eredményeit. Szóval a magyar családnak igazi barátja, a ki mulattat és tanít egyszerre. Szerkesztője Hoitsy Pál, a ki szent feltétellel vigyáz Pákh Albert és Nagy Miklós drága örökére. A K. F. ára számonként 60 fillér, egész évre 24 korona. Megrendelhető a Franklin-Társulatnál, Bpest (IV., Egyetem-u. 4.). és minden jobb könyvkereskedésben.

Luther-Társaság.

A Luther-Társaság pénztárába 1907 június hó 1-től augusztus 31-ig befolyt összegek kimutatása.

1. *Alapító-tagok tőkefizetése:* Németgarabi egyház 100 korona.

2. *Alapító-tagok kamatfizetése 1907-re:* Bányai ág. h. evang. egyházkerület.

3. *Rendes tagoktól évi 8 koronával befolyt 1907-re:* Stehló Ottó, Kovács István, id. Blázy Lajos, Kiskőrösi egyház, Melczer Gyula, dr. Belohorszky János, dr. Scholtz Aladár, dr. Telegdi Róth Jenő, Kecskeméti egyház, Beretvás Pál, Mayerfy Zoltán, Ugrik Mihály, Kézsmárszky Károly, Nagyhonti egyházmegye, özv. Győry Vilmosné, Gráf József, Schuster Károly, Zólyomi egyház, Blatniczky Pál, Pesti magyar egyház (16 kor.), Pesti német egyház, Nagyszombati egyház, Lengyel Lajos, Diósgyőri egyház, Gáncs Jenő, Rácz Zsigmond, Kremtsack Henrik, Kapi Béla, Scholcz Gyula, Skrovina Mátyás, Hakenberger Lajos, Fiedler Ottó, Steflik János, Hugyecz Pál, Felsőlövői iskolaközség, Stettner Gyula, Bánsági egyházmegye (10 kor.) Mayer Pál; *1892—1906-ra:* Nagykürtösi egyház; *1900—1905-re:* Köncsi Béla; *1906-ra:* Bakó János; *1903—1905-re:* Csanádapácza egyház, *1906 és 1907-re:* Pankuch Gusztáv; *1904 és 1905-re:* Menyhárd Frigyes; *1895—1905-re:* Zéman János (34 kor. 15 f.).

4. *Fiókegyleti rendes tagoktól évi 4 koronával 1907-re:* Thomay József, dr. Jeszenszky Géza, Fullajtár Dániel, Jeszenszky Nándor, Glatz Béla.

5. *Fiókegyleti pártoló tagoktól évi 1 koronával 1907-re:* Rédey János, Rédey Sándor, Uljár Pál (4 kor.), Hanka Pál (4 kor.), Mayer Pálné, Zsakó János, Zelenka Frigyes, Zelenka Frigyesné, Neusinger Lajos, Falvay István, Bélaváry Burchard Rezső, Székesfehérvári ev. ifjúsági egylet, Székesfehérvári ev. nőegylet, Székesfehérvári ev. Zsuzsanna-egylet; *1906-ra:* dr. Borcheus Jenő, Maizel Tivadar, Goldner Henrik.

6. *Kerületek évi segélyei:* Bányai ág. hitv. ev. egyházkerület 600 kor., Tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület 1906 és 1907-re 1200 kor.

7. *Adományok:* Temesbuttyini egyház 4 kor., Takács János Kiskőrös 2 kor.

8. *Kamatokból:* Hátralékos tagsági díjak után 7 kor. 84 fillér.

9. *Előfizetés Csiky „Lelkipásztorkodás" cz. művére:* Urban Adolf ev. lelkész Hanusfalva 16 kor., Reif Pál vallástanár Budapest 8 kor.

Összesen befolyt: 2580 korona 99 fillér.

Budapest, 1907 szeptember 1.

Bendl Henrik
társ. pénztárnok.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

D. M. Erzsébetfalva. Szives sorait örömmel vettük és becses közleményeit képesint fel fogjuk használni. Csak örülni lehet, ha a világiak akkora szeretettel csüggnek egyházukon. Vállvetett erővel dolgozva, lehetetlen, hogy fel ne virágozzék a kisegyház. Sok áldást, sikert pályájára!

Hornyánszky Viktor cs. és kir. udv. könyvnyomdája, VI., Aradi-utca 14. 39.554